

Životné jubileum PhDr. Rudolfa Kujovského, CSc.

A roky plynú... Každý človek žije a realizuje sa v priestore i čase. Uvedomujeme si vôbec tieto nezvratné reality poznačujúce i určujúce naše konanie?

Takto netradične začínam moju úvahu o živote a doterajšom vedeckom diele Rudolfa Kujovského, s ktorým som sa po prvýkrát stretol na Filozofickej fakulte UK v Bratislave, kde som mal na katedre archeológie v rokoch 1972–1976 výberové prednášky o eneolite a staršej dobe bronzovej.

S odstupom času si však spomínam aj na dobu, keď som v roku 1953 začínal študovať archeológiu a históriu na FF UK v Bratislave, kde sa vtedy stal dekanom fakulty a vedúcim katedry doc. Ján Dekan; a neskôr aj akademikom a jedným z najvýznamnejších predstaviteľov česko-slovenskej archeológie. Boli sme siedmi študenti v prvom ročníku archeológie, dovtedy početne najsilnejší ročník aký v dejinách odboru existoval.

Prečo vlastne tieto fakty uvádzam? Preto, že sme spoločne s jubilantom roky od nášho prvého

stretnutia až do súčasnosti boli sústavne v priateľskom aj pracovnom kontakte. Nie až tak dávno sme napríklad spolu napísali kapitolu „História bádania“ vo fundamentálnej monografii „Staré Slovensko 1. Archeológia ako historická veda“ (zostavili J. Bujna, V. Furmánek a E. Wiedermann, Nitra 2013). V našom príspevku sme sa pokúsili objektívne objasniť neľahkú historickú cestu slovenskej archeológie od jej počiatkov až do súčasnosti.

In medias res

Rudolf Kujovský sa narodil 12. decembra 1951 na Záhorí v obci Čáry (okr. Senica). V roku 1970 maturoval na SVŠ v Skalici. Štúdium archeológie na FF UK v Bratislave ukončil v roku 1975 (diplomová práca „Popolnicové pohrebisko v Háji a lužická kultúra v Turci“). Ešte pred ukončením štúdia archeológie v roku 1974 nastúpil na polovičný úväzok do zamestnania v Nitrianskom vlastivednom múzeu

v Nitre. V múzeu pracoval až do roku 1983. V roku 1981 získal na Univerzite Komenského titul PhDr. (rigorózna práca „Vznik a vývoj lužickej kultúry v Turci“). V roku 1993 získal vedeckú hodnosť CSc. (dizertačná práca „Kultúrne vzťahy lužických a stredodunajských popolnicových polí v mladšej a neskorej dobe bronzovej na Slovensku“). Od 1. septembra 1983 až dosiaľ je zamestnancom Archeologického ústavu SAV v Nitre.

Ak rešpektujeme chronologické hľadisko, môžeme v doterajšom živote a diele R. Kujovského rámcovo vyčleniť štyri etapy: a) detstvo; b) štúdium a ukončenie vysokoškolského štúdia; c) práca v muzeálnej oblasti; d) odborná, vedecká činnosť a realizácia rôznych archeologických výskumov v Archeologickom ústave SAV.

Práca archeológa v muzeálnej inštitúcii má nepochybne iný charakter a poslanie ako vo vedeckom ústave. Názorne to potvrdzuje aj vtedajšia činnosť jubilanta. Počas zamestnania v Nitrianskom vlastivednom múzeu (od 13. novembra 1974) pôsobil v rôznych funkčných zaradeniach – vedúci historického oddelenia, vedúci útvaru dokumentácie a ochrany zbierok (tvorilo ho oddelenie dokumentácie muzeálnych predmetov a technické oddelenie). V roku 1983 sa stal zástupcom riaditeľa vtedy už Oblastného nitrianskeho múzea. Počas činnosti v múzeu bol aj členom výboru Slovenskej archeologickej spoločnosti pri SAV. Nielen počas štúdia archeológie, ale aj počas pôsobenia v múzeu mal R. Kujovský možnosť zúčastňovať sa a spolupracovať s Archeologickým ústavom SAV na viacerých archeologických výskumoch (Liptovská Mara, Veľký Slavkov-Burich, Ducové, Cífer-Pác, Spišský Štvrtok a i.).

Neskôr, ako sám konštatoval, spomenuté výskumy „... boli veľkým prínosom pre moju vlastnú terénnu archeologickú činnosť“. Potvrdzuje to aj realizácia významných archeologických výskumov, na ktorých bol vedúcim alebo spoluvedúcim, napríklad Nitra-Dobšinského nám. (staršia doba bronzová, stredovek), Žitavany-Kňazice (pohrebisko lužickej kultúry), Partizánske-ZDA (spolu s L. Veličikom; sídlisko lužickej kultúry), Trenčín-Istebník (sídlisko lužickej kultúry), Visolaje (spolu s I. Vlkolinskou; sídlisko lužickej kultúry), Varín (spolu s A. Bistákovou; pohrebisko lužickej kultúry), Považská Bystrica (spolu s O. Žaárom; hradisko púchovskej kultúry) a i.

Osobitnou kapitolou v živote R. Kujovského je práca v Archeologickom ústave SAV. Po príchode na pracovisko sa stal vedúcim oddelenia vedecko-technických informácií (od 1. januára 1984) a od roku 1986 vedúcim oddelenia vedeckej dokumentácie a informatiky. Súčasťou tohto oddelenia boli viaceré úseky: knižnica, dokumentácia, depozitáre,

redakcia, reprostredisko a novovybudované výpočtové stredisko. Od 1. marca 1990 bol uvoľnený zo spomenutej funkcie. Napokon 1. marca 2008 bol menovaný do funkcie vedúceho Oddelenia pravekej archeológie (od roku 2011 Oddelenia archeológie praveku), kde pôsobí i v súčasnosti.

Ťažiskovou či celoživotnou prácou R. Kujovského je rozmerná výstavná činnosť. Nesporne ju predurčilo jeho pôsobenie v Nitrianskom vlastivednom múzeu. Pravdaže, ako zamestnanec muzeálnej inštitúcie sa podieľal na väčšine výstav, v tom čase realizovaných múzeom, a to bez ohľadu na ich odborné zameranie. Z aktivít s archeologickým zameraním, na ktorých mal najvýraznejší podiel, bola nepochybne najdôležitejšia stála archeologická expozícia múzea, realizovaná v spolupráci s Archeologickým ústavom SAV v roku 1978. Nepochybne bola vtedy nielen rozsahom, ale aj šírkou odborného záberu, najväčšou monotematickou archeologickou expozíciou na Slovensku. Zanikla až v roku 1990 v súvislosti so zmenou sídla múzea.

Pripomenúť si žiadajú aj iné významné, hoci krátkodobejšie výstavy realizované Nitrianskym vlastivedným múzeom, ktoré jubilant pripravil. Napríklad „Klenoty slovenskej archeológie“, na ktorej boli okrem iných fundamentálnych nálezov vystavené aj všetky zlaté predmety z klenotnice Archeologického ústavu SAV. Alebo výstavu „Slovensko v dobe rímskej“, kde okrem iných nálezov boli po prvýkrát prezentované aj bronzové nádoby z doby rímskej z depozitára Slovenského národného múzea.

Rudolf Kujovský už ako pracovník Archeologického ústavu SAV v Nitre sa, v rámci realizačných kolektívov, výrazne spolupodieľal aj na mnohých výstavných podujatiach organizovaných ústavom. Azda najdôležitejšou bola rozsahom a presentačne dodnes neprekonaná veľkolepá výstava „Počiatky slovenských dejín a prejavy veľkomoravskej tradície vo výtvarnej a literárnej tvorbe“. Výstava sa uskutočnila pri príležitosti osláv 1100. výročia úmrtia panónsko-moravského arcibiskupa Metoda v roku 1985. Garantom výstavy bol Archeologický ústav SAV a na jej realizácii sa významne podieľali aj Matica slovenská, Vysoká škola výtvarných umení a Zväz slovenských výtvarných umelcov. Vysokú úroveň realizácie nezabudnuteľnej výstavy zabezpečil Agrokomplex Nitra. Veď nikdy predtým, a ani neskôr nebola tak komplexne a v takom rozsahu prezentovaná širokej verejnosti dávna história osídlenia Slovenska a obzvlášť počiatkov našich slovenských národných dejín až do súčasnosti. O mimoriadnom úspechu výstavy svedčia aj jej následné úspešné reінštalácie v Bratislave, Komárne, Martine a v Košiciach.

R. Kujovský v rámci autorského kolektívu spolupracoval aj na realizácii stálej archeologickej expozície Slovenského poľnohospodárskeho múzea v Nitre „Dejiny poľnohospodárstva na Slovensku“ (1995). Expozícia podáva prehľad dejín poľnohospodárstva na území Slovenska od najstarších čias až do konca stredoveku.

V roku 2000 sa jubilanť významne zaslúžil aj o realizáciu veľkej výstavy „Korene slovenskej štátnosti“. Usporiadateľom bol Agrokomplex Nitra a Archeologický ústav SAV. Participovali na nej aj Matica slovenská, Ponitrianske múzeum v Nitre a Nitrianska galéria. Na neobyčajne vysokej úrovni ju zrealizoval Agrokomplex Nitra vo svojom výstavnom areáli (vďaka výraznej osobnej angažovanosti vtedajšieho generálneho riaditeľa Agrokomplexu Dr. h. c. akad. arch. Ing. L. Švihela).

R. Kujovský svoje skúsenosti v tejto neobyčajne významnej sfére, ktorá má veľký význam pre formovanie historického vedomia našej spoločnosti, zúročil aj pri ďalších výstavných aktivitách v zahraničí. Svedčí o tom predovšetkým medzinárodne významný počin v rámci série výstav – „*Slovacchia crocevia delle civiltà Europee*“ (Slovensko križovatka európskych civilizácií). S iniciátorom a spoluautorom tohto výnimočného projektu Dr. h. c. prof. PhDr. V. Furmánkom, DrSc., sa v rokoch 2005–2006 pokúsili predstaviť a zvýrazniť previazanosť nášho domáceho historického vývoja s rozhodujúcimi civilizačnými centrami súvekej pravekej Európy. O úspešnosti tohto projektu svedčí jeho realizácia vo Florencii, v Ríme a vo Forli v Taliansku. Výstava vzbudila veľkú pozornosť aj v odborných kruhoch, čo potvrdila jej reinstalácia v rámci celoštátneho zjazdu talianskych archeológov v San Cipirello na Sicílii (2006). Napokon bola následne s veľkým úspechom inštalovaná aj vo Východoslovenskom múzeu v Košiciach (2007).

Pravdaže, nemožno v tejto súvislosti nespomenúť aj niektoré, rozsahom menšie výstavné aktivity R. Kujovského, či už ide o výstavu „50 rokov Archeologického ústavu SAV“ v priestoroch Oblastného nitrianskeho múzea v roku 1989, alebo výstavu „Volanie rodnej zeme“ (2000), ktorá s využitím archeologických pamiatok, modelov, kresbových rekonštrukcií a informačných posterov prezentovala mnohorozmernú vedeckú činnosť Archeologického ústavu SAV. Bola realizovaná v priestoroch výstavného areálu Agrokomplexu vďaka výraznej podpore prof. PhDr. A. Ruttkaya, DrSc. (vtedajšieho riaditeľa AÚ SAV) a Dr. h. c. akad. arch. Ing. L. Švihela (generálneho riaditeľa Agrokomplexu).

Záverom hodnotenia tejto sféry aktivít jubilanťta, ktorý si vždy bol vedomý neobyčajne širokej výpovednej hodnoty archeologických pamiatok a ich významu v procese vytvárania a formovania

historického vedomia národa, možno uviesť mimoriadne obsahovo a výtvarne pozoruhodnú výstavu „Bronz v našich dejinách“ (Galanta 1996). Výstava sa uskutočnila v spolupráci s Dudvážskym múzeom v Galante v rámci III. ročníka Medzinárodného sochárskeho sympózia Bronz '96 v rekonštruovanom renesančnom kaštieli v Galante.

Je signifikantné, že Predsedníctvo SAV práve túto oblasť činnosti R. Kujovského ocenilo a udelilo mu v roku 2001 „Cenu SAV za vedecko-popularizačnú činnosť v oblasti archeológie“.

Netradične som začal hodnotenie života a diela PhDr. Rudolfa Kujovského, CSc. A chcem, samozrejme, v tejto línii pokračovať...

V našom spoločnom príspevku „História bádania“ (už spomenuté Staré Slovensko 1, s. 183) sme nedávno napísali, že „*Hoci každá periodizácia má svoje silné a slabé stránky, je dôležité, aby sme sa v toku dejín lepšie a rýchlejšie orientovali. Podobne je to aj s periodizáciou archeologického bádania na Slovensku*“. Aj preto možno súhlasiť s názorom A. Červeňáka, že „*O minulosti a vývoji ľudských spoločností, ktoré zanikli pred stáročiami a tisícročiami, ale sú prítomné v ľudskej súčasnosti, podáva výrazné svedectvo aj archeológia*“.

Rudolf Kujovský sa ako archeológ zamerával predovšetkým na štúdium doby bronzovej, s osobitným zreteľom na poznanie problematiky lužickej kultúry v širšom európskom historickom kontexte. Lužická kultúra nepochybne patrí k najvýraznejším kultúram mladšieho praveku na území Slovenska. Výsledky svojich archeologických výskumov zhrnul v stati „Lužický kultúrny komplex“ v publikácii „Staré Slovensko 4. Doba bronzová“ (V. Furmánek/J. Batora/O. Ožďáni/V. Mitáš/R. Kujovský/J. Vladár. Nitra 2015, 174–184). Podáva tu svoj prehľadne koncipovaný názor na vývoj osídlenia lužickej kultúry na Slovensku.

Z jeho publikovaných prác vyberám predovšetkým tie príspevky, ktoré súvisia s dobou bronzovou. Väčšinu jeho vlastných terénnych výskumov, resp. záchranných výskumov realizoval po príchode do Archeologického ústavu SAV. Výsledky svojich terénnych výskumov publikoval samostatne i v spoluautorstve v ročenkách AVANS, tiež v Študijných zvestiach. Významné poznatky pre poznanie osídlenia lužickej kultúry publikoval v Slovenskej archeológii („Príspevok k poznaniu vzťahov lužických a stredodunajských poľnohospodárskych polí na Slovensku.“ Slov. Arch. 42, 1994, 261–317).

Obzvlášť oceňujem monografie, ktoré v spoluautorstve s V. Furmánkom vyšli v Taliansku (*Slovacchia crocevia delle civiltà Europee*. Nitra – Firenze 2005; Nitra – Roma 2006; Forli 2006). Sprístupnili najmä zahraničiu najpozoruhodnejšie pamiatky

doby bronzovej, ktorá sa radí k najvýraznejším a najpreskúmanejším obdobiam praveku Slovenska.

Rudolf Kujovský sa od ukončenia vysokoškolského štúdia významne zaslúžil o terénny výskum viacerých lokalít, ktoré priniesli pre poznanie dávnoveku Slovenska závažné nálezové fondy i poznatky. Ako pracovník múzea a neskôr vedecký pracovník Archeologického ústavu mal príležitosť tieto fondy sprístupňovať v spomenutých expozíciách širokej verejnosti. Vždy mal na zreteli, že ide o artefakty, ktoré sú historické pamiatky *sui generis* a majú svoj nezastupiteľný význam v procesoch formovania historického vedomia našej spoločnosti. Zdá sa, že ťažisková činnosť jeho práce je v oblasti muzeologickej činnosti, kde sú jeho zásluhy nepopierateľné. Dozaista, ako zanieteny terénny archeológ svojimi výskumami prispel aj k objasneniu mapy nášho poznania. Svedčí o tom počet výskumov, ktoré realizoval i v spoluautorstve s pracovníkmi ústavu a spomenutých muzeálnych inštitúcií.

Rád spomínam i na jeho obetavú prácu študenta na výskume opevneného výšinného sídliska otomanskej kultúry v Spišskom Štvrtku, kde sa okrem iného v roku 1974 podieľal na odkryve kultového objektu s ľudskými obeťami.

Napokon, vysoko oceňujem i jeho nezištnú funkcionársku činnosť počas celého pôsobenia, najmä neľahkú prácu vo funkcii vedúceho oddelenia, ktorú zastáva aj v súčasnosti. Pokúša sa o objektívne riešenie problémov jednotlivých členov oddelenia na báze dialógu a v záujme pozitívneho hľadania východísk. Takto možno hodnotiť jeho ľudský prístup aj k problémom niekedy takmer neriešiteľnej povahy. S tým nepochybne korešponduje aj jeho

mnohoročná nezištná odborárska práca v Archeologickom ústave SAV na poste predsedu základnej organizácie odborov.

Každý človek, ktorý nemyslí iba na svoju odbornú spôsobilosť a angažuje sa aj vo veciach verejných, musí mať potrebné zázemie. A v prípade nášho jubilanta je to jeho rodina. Manželka – pani Eva a syn Michal; syn Roman zahynul v roku 2008 pri autonehode. Aj preto má R. Kujovský ako vedúci oddelenia veľké porozumenie pre tých, ktorí musia neraz riešiť vážne problémy s deťmi a vnúčatami.

Známy básnik, komjatický rodák Štefan Cifra nedávno vydal zbierku s pozoruhodným názvom: „Čo s takým človekom“ (Bratislava 2014). Áno, veď stretnúť niekoho a človek v živote – to sú večné témy, ktoré sú v dnešnej hektickej dobe hľadania hodnôt trvalo v popredí pozornosti človečenstva.

Rudko Kujovský zostal verný svojmu presvedčeniu aj po všetkých spoločenských zmenách, ktoré sme prežili v uplynulých dobách až do súčasných dní. Svedčí to predovšetkým aj o schopnosti viesť dialóg, rešpektovať iný názor, či presvedčenie. Spomínam si v tejto súvislosti na príležitostné návštevy akademika J. Poulíka v posledných rokoch jeho života v Archeologickom ústave SAV v Nitre. Na naše vtedajšie rozhovory, ktorých účastníkom bol i R. Kujovský. Áno, dobrý človek, ako hovoril pán profesor Poulík v kontexte s jubilantom, stále ešte žije!

Do ďalších rokov života Ti, milý Rudko, i v mene Tvojich priateľov, kolegov a kolegýň, želim veľa zdravia, spokojnosti a radosti zo života.

Ad multos annos!

Jozef Vladár